

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукової роботи
та інноваційної діяльності
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
доктор сільськогосподарських наук,
професор

Оксана ТОНХА
«10» _____ 2026 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
Бурдима Юрія Миколайовича
на тему: «**Аудит фінансової звітності суб'єктів аграрного бізнесу в Україні**»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності **071 «Облік і оподаткування»**
галузі знань **07 «Управління та адміністрування»**

Витяг з протоколу №2 фахового семінару кафедри обліку та оподаткування економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України від «27» березня 2026 року.

Присутні члени фахового семінару кафедри обліку та оподаткування економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України: Л. В. Гуцаленко, професор кафедри обліку та оподаткування, доктор економічних наук, професор, гарант освітньо-наукової програми, головуєча на засіданні фахового семінару; А. Д. Діброва, завідувач кафедри статистики та економічного аналізу, доктор економічних наук, професор; І. Д. Лазаришина, професор кафедри статистики та економічного аналізу, доктор економічних наук, професор; Т. О. Гуренко, доцент кафедри обліку та оподаткування, кандидат економічних наук, доцент; С. І. Дерев'янку, доцент кафедри обліку та оподаткування, кандидат економічних наук, доцент; Н. П. Кузик, доцент кафедри обліку та оподаткування, кандидат економічних наук, доцент, експертка; В. С. Литвиненко, завідувач кафедри обліку та оподаткування, кандидат економічних наук, доцент, науковий керівник; К. В. Шевчук, доцент кафедри обліку та оподаткування, кандидат економічних наук, доцент, експертка; В. К. Савчук, доктор економічних наук, професор.

Інші присутні на засіданні фахового семінару кафедри обліку та оподаткування економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України: Ю. М. Бурдим, здобувач ступеня доктора філософії.

Порядок денний: обговорення основних наукових результатів дисертації **Бурдима Юрія Миколайовича** на тему: «**Аудит фінансової звітності суб'єктів аграрного бізнесу в Україні**», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Тему дисертації затверджено науковою радою економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 3 від 20 жовтня 2022 року).

Дисертацію виконано на кафедрі обліку та оподаткування економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент **Литвиненко Володимир Сергійович**, завідувач кафедри обліку та оподаткування Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Слухали: доповідь здобувача Ю. М. Бурдима щодо основних положень дисертації. У виступі здобувача було представлено комплексне дослідження теоретичних, методичних

і організаційно-практичних засад удосконалення аудиту фінансової звітності підприємств агробізнесу в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена змінами у діяльності підприємств агробізнесу внаслідок збройної агресії, яка призвела до зростання рівня невизначеності, змінила структуру бізнес-ризиків, вплинула на оцінку активів і зобов'язань, призвела до необхідності перегляду припущення про безперервність діяльності, ускладнила отримання аудиторських доказів та змінила характер внутрішнього контролю. Такі зміни потребують перегляду організації та методики аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу, що зумовлює необхідність теоретичного переосмислення та методичного вдосконалення підходів до проведення аудиту в таких умовах.

Теоретико-методичну основу дисертації становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання явищ та процесів: аналіз, синтез, індукція, дедукція, монографічний, графічний, абстрагування, логічний.

У дисертації запропоновано напрями удосконалення методики й організації проведення інвентаризації активів і зобов'язань аграрних підприємств в умовах воєнного стану шляхом обґрунтування поетапної моделі її здійснення при відновленні діяльності підприємств на деокупованих територіях або в разі їх релокації. Запропоновано методику облікового забезпечення аудиту активів і зобов'язань сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану, яка передбачає системне виокремлення витрат, що спричинені військовими діями як незвичайних для діяльності підприємства з обов'язковим розкриттям у примітках до фінансової звітності суми, детального опису операцій та подій, із зазначенням статті у звіті про прибутки та збитки. Запропоновано удосконалення обліково-аудиторського забезпечення збитків, упущеної вигоди, яких зазнають сільськогосподарські підприємства внаслідок військових дій, зокрема сформовано пропозиції щодо документального забезпечення, кореспонденції рахунків для відображення відшкодування завданих збитків та упущеної вигоди в залежності від джерел їх погашення. Удосконалено методику аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу у період воєнного стану та повоєнної стабілізації шляхом використання пакету форм документів для проведення аудиту: робочі документи з визначення концептуальної основи фінансового звітування, перевірки дотримання облікової політики, запити на отримання інформації та робочі документи щодо основних засобів, нематеріальних активів, капітальних інвестицій, запасів, дебіторської заборгованості у період воєнного стану; уточнено завдання аудиту з урахуванням воєнних ризиків (оцінки бізнес-ризиків, ризиків шахрайства, дотримання законодавства, ефективності внутрішнього контролю та формування належної доказової бази) та доповнено функціональну модель аудиту виокремленням оціночної та безпекової функцій, що розширює розуміння аудиту як інституційного інструменту економічної безпеки та зниження інформаційної невизначеності в умовах воєнного стану й імплементації законодавства Європейського союзу. Набули подальшого розвитку організаційні засади аудиту фінансової звітності в умовах воєнної економіки шляхом розроблення ризик-орієнтованої моделі організації аудиту, яка містить удосконалення документування, планування аудиторської діяльності та інструментарію забезпечення її незалежності. Модель передбачає розширення інформаційної бази на етапі прийняття завдання, доповнення змісту особової справи замовника, запровадження плану-графіку ресурсного забезпечення аудиту, застосування листа-запевнення (декларації) для оцінки загроз незалежності та уточнення вимог до листа-угоди й процедур отримання аудиторських доказів у період воєнного стану, що дозволяє здійснити систематизацію процедур прийняття завдання, планування і документування аудиту в умовах підвищеної невизначеності; обґрунтовано пропозиції щодо коригування податкових різниць у частині списання пошкоджених (знищених) активів і формування резервів сумнівних боргів (очікуваних кредитних збитків) щодо контрагентів із територій активних бойових дій та тимчасово окупованих територій. Доповнено методику оцінки ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності в період воєнного стану, зокрема: виокремлено специфічні бізнес-ризиків, які виникають у аграрному підприємстві – воєнний (безпековий), логістичний, фінансовий, інформаційний, екологічний, кадровий та ринковий; сформовано перелік дій аудитора під час отримання розуміння діяльності підприємства;

запропоновано процедури оцінки ризиків контролю та властивого ризику, та документальне забезпечення такої оцінки (доповнені форми «Анкета при прийнятті завдання» та «Анкета вивчення клієнта»), запропоновано організаційно-методичні засади цифрової трансформації аудиту фінансової звітності сільськогосподарських підприємств шляхом адаптації стандартного аудиторського файлу SAF-T UA як універсальної інформаційної платформи для проведення електронного аудиту та розроблення алгоритму функціонування спеціалізованого програмного рішення, що інтегрує процедури оцінки ризиків, визначення суттєвості, формування вибірок і документування аудиторських доказів.

Здобувачу було поставлено 18 запитань, на які доповідач надав обґрунтовані відповіді та пояснення.

Виступили:

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент В. С. Литвиненко у своєму виступі зазначив, що дисертаційне дослідження Ю. М. Бурдима виконане на актуальну тему та має важливе значення при проведенні аудиту підприємств аграрного бізнесу. Серед ключових результатів дисертації відзначено: виокремлення оціночної та безпекової функції аудиту в умовах воєнного стану, пропозиції щодо удосконалення підходів до організації аудиту. Особливу увагу приділено пропозиціям здобувача щодо проведення інвентаризації на деокупованих територіях та на територіях, де відбувалися активні бойові дії; методичним підходам до облікового забезпечення аудиту фінансової звітності через відображення витрат, які виникли внаслідок військових дій та розкриттям їх характеру та сум у примітках до фінансової звітності; уточненню методики визначення упущеної вигоди; розробленню позабалансових рахунків для обліку завданих збитків та упущеної вигоди, запропонованому обліку відшкодування збитків та упущеної вигоди, які виникли внаслідок військових дій. Вагомим внеском здобувача є удосконалення методики оцінки аудиторських ризиків в умовах воєнного стану; обґрунтування застосування файлу SAF-T UA як основи для розроблення спеціалізованого програмного забезпечення для проведення електронного аудиту.

Результати дослідження, а також обґрунтовані на їх основі висновки та практичні рекомендації мають наукову цінність і спрямовані на розв'язання актуальних проблем, пов'язаних із розвитком теоретичних і методичних засад аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу в умовах дії воєнного стану та в період відбудови країни.

Здобувач проявив себе як вмотивований, наполегливий та відповідальний науковець із високим рівнем комунікативних навичок, який систематично працює над підвищенням власного фахового рівня.

Представлена робота повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Експертки:

Кузик Н. П., кандидат економічних наук, доцент, відзначила системний підхід до вирішення завдань наукового дослідження, логічно побудовану структуру дисертації, яка відповідає меті та визначеним завданням. Науковий і практичний інтерес становлять удосконалені методичні підходи до проведення інвентаризації активів і зобов'язань аграрних підприємств в умовах воєнного стану, зокрема: під час відновлення діяльності на деокупованих територіях і територіях активних бойових дій; облікове забезпечення аудиту активів та зобов'язань сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану; запропоновані методичні підходи до відображення в обліку збитків та упущеної вигоди; удосконалення методики аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

При позитивній оцінці дисертації було надано рекомендації: уточнити критерії для віднесення суб'єктів господарювання аграрного сектору до підприємств, які становлять суспільний інтерес з урахуванням масштабів діяльності, частки на ринку, рівня впливу на продовольчу безпеку або інших економічних чи соціальних чинників; пропозиції автора, наведені у розділі 2, є важливими для проведення аудиту фінансової звітності, проте не повною мірою узгоджуються з назвою розділу, що зумовлює необхідність уточнення відповідної позиції; необхідне додаткове обґрунтування використання у назві підрозділу 2.3

«Методичні підходи до відображення в обліку збитків та упущеної вигоди, зумовлених військовими діями» через те, що упущена вигода має розрахунковий характер і в економічній практиці розглядається переважно як категорія цивільно-правової оцінки збитків, а не як самостійний об'єкт бухгалтерського обліку; деталізації потребує порядок розкриття у примітках до фінансової звітності втрат, яких підприємство зазнало внаслідок збройної агресії; доцільно зробити додаткове обґрунтування теоретико-методичного визначення рівня суттєвості фінансової звітності аграрних підприємств; доречно розглянути позитивну судову практику щодо стягнення завданих збитків.

Експерткою відзначено, що в цілому дисертація Ю. М. Бурдима є актуальним, цілісним, самостійно виконаним науковим дослідженням, що має теоретичне та практичне значення. На основі аналізу дисертації експерткою запропоновано дати їй загальну позитивну оцінку, як такої, що відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, та рекомендувати її для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Шевчук К. В., кандидат економічних наук, доцент, під час виступу відзначила актуальність дисертації, зумовлену потребою в теоретичному обґрунтуванні та удосконаленні організаційно-методичних засад аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу в Україні в умовах воєнного стану та повоєнної стабілізації. Зміст дисертації дозволяє повною мірою розкрити основні наукові завдання. Структура дисертації відповідає поставленій меті та завданням дослідження, а наукові положення, висновки та практичні рекомендації є логічними та послідовними. Експертка відзначила розгляд здобувачем теоретико-методичних засад аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу, зокрема уточнення завдань аудиту з урахуванням воєнних ризиків та доповнення функцій аудиту оціночною та безпековою, удосконалення методики облікового забезпечення аудиту активів і зобов'язань підприємств аграрного сектору в умовах воєнного стану, методики оцінки ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності в період воєнного стану, зокрема через виокремлення специфічних бізнес-ризиків аграрного підприємства, надання рекомендацій в частині удосконалення методики аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу у період воєнного стану та повоєнної стабілізації. Також звернуто увагу на практичне значення отриманих результатів, які підтверджені довідками аудиторських компаній, громадських організацій, підприємств агробізнесу та закладу освіти.

Експертка також висловила зауваження щодо необхідності виокремлення із загального переліку функцій наведених на рис. 1.4, тих, які запропоновано здобувачем; вказала на доцільність відображення упущеної вигоди внаслідок військової агресії на рахунку 04 «Непередбачені активи й зобов'язання» замість рахунку 0752 «Упущена вигода внаслідок військової агресії»; зазначила про необхідність графічного відображення тенденцій змін чистого прибутку досліджуваних підприємства не лише за 2021–2022 роки, а також за 2023–2024 роки, які було проаналізовано у роботі; зауважила на необхідності уточнення порядку отримання звітності при відновленні обліку та можливості відображення витрат, які виникли внаслідок військової агресії шляхом використання відповідних аналітичних рахунків без створення субрахунків третього порядку до рахунків витрат. Усі зазначені зауваження є дискусійними та не знижують загальну позитивну оцінку дисертації. Загалом дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року та може бути рекомендована для подання до розгляду та захисту

у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

В обговоренні результатів дисертації взяли участь: доктор економічних наук, професор Л. В. Гуцаленко; доктор економічних наук, професор А. Д. Діброва; доктор економічних наук, професор І. Д. Лазаришина; доктор економічних наук, професор В. К. Савчук; кандидат економічних наук, доцент Н. П. Кузик; кандидат економічних наук, доцент К. В. Шевчук; кандидат економічних наук, доцент Т. О. Гуренко; кандидат економічних наук, доцент С. І. Дерев'яно.

Виступаючи зазначили, що дисертацію Ю. М. Бурдима виконано на актуальну та важливу тему, робота вирізняється логічністю викладу, науковою новизною, високим рівнем аналітичного опрацювання матеріалу та наявністю практичних рекомендацій. Дослідження відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Водночас у ході фахової дискусії було висловлено низку конструктивних зауважень і пропозицій, які спрямовано на підвищення її методичної цілісності та відповідності спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Зокрема, наголошено на формулюванні елементів наукової новизни, а саме, до використання терміну «удосконалення аналітичного інструментарію», яке, на думку експертів, не повною мірою відповідає визначеним завданням та потребує уточнення. Підкреслено необхідність розглянути у роботі процедури аудиту фінансової звітності під час перевірки Звіту про рух коштів підприємства та необхідність визначення дій аудитора під час перевірки біологічних активів. Рекомендовано в роботі уточнити, яка роль первинного фінансового моніторингу під час прийняття завдання з аудиту та наголосити, що аудиторські фірми є саме суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Було підтримано пропозицію експертів про рекомендацію дисертації Ю. М. Бурдима для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Постановили: заслухавши та обговоривши дисертацію **Бурдима Юрія Миколайовича** на тему: «Аудит фінансової звітності суб'єктів аграрного бізнесу в Україні», члени наукового фахового семінару кафедри обліку та оподаткування економічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України ухвалили:

1. Актуальність теми дисертації. Дисертацію Ю. М. Бурдима присвячено розвитку теоретичних положень, вдосконаленню організації та методики проведення аудиту підприємств агробізнесу у період воєнного стану і повоєнного відновлення. З початком повномасштабної збройної агресії підприємства агробізнесу зазнають прямих збитків, як від руйнування та знищення зерносховищ, складів, приміщень для утримання тварин, пошкодження техніки, мінування земель, так і непрямих збитків від втрати основних ринків збуту, зниження виробництва, проблем з логістикою, дефіциту персоналу. Залучення фінансових ресурсів від міжнародних фінансових організацій, інституцій розвитку, приватних інвесторів та донорських структур обумовлює підвищені вимоги до якості, прозорості та достовірності фінансової звітності суб'єктів господарювання. За таких обставин актуальності набуває незалежний аудит фінансової звітності як інституційний механізм підтвердження її достовірності та відповідності застосованій концептуальній основі. Аудит забезпечує формування обґрунтованої впевненості користувачів у надійності фінансових показників, знижує інформаційний ризик та виступає передумовою залучення фінансових ресурсів. Отримання у 2022 році Україною статусу кандидата на членство в Європейському союзі обумовлює необхідність гармонізації національного законодавства у сфері

бухгалтерського обліку та аудиту із правом ЄС (*acquis communautaire*). Інтеграція до Європейського Союзу можлива лише при забезпеченні прозорості ведення бізнесу та довіри до фінансової інформації, яка надається суб'єктом господарювання аграрного сектору. Аудит здатний забезпечити надання широкому колу користувачів фінансової звітності достовірної та неупередженої інформації щодо діяльності суб'єктів господарювання.

Воєнні дії зумовлюють якісно новий рівень невизначеності, змінюють структуру бізнес-ризиків, впливають на оцінку активів і зобов'язань, ставлять під сумнів припущення про безперервність діяльності, ускладнюють отримання аудиторських доказів та змінюють характер внутрішнього контролю.

З огляду на зазначене необхідна цілісна концепція адаптації організації та методики аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу до умов воєнного стану та повоєнної стабілізації, що зумовлює необхідність теоретичного переосмислення та методичного вдосконалення підходів до проведення аудиту в таких умовах.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Університету та кафедри. Тема дисертації є актуальною з огляду на зростаючу потребу в удосконаленні організації та методики аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу в умовах воєнного стану та повоєнної стабілізації, в частині зміни структури бізнес-ризиків, оцінки активів та зобов'язань, впливу на припущення про безперервність діяльності, ускладнення отримання аудиторських доказів та зміни характеру внутрішнього контролю.

Обрана тема органічно вписується у наукові напрями Національного університету біоресурсів і природокористування України та виконана в межах науково-дослідної роботи «Обліково-контрольне забезпечення управління діяльністю і оподаткування суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0121U110614). У межах виконання тематики автором дисертації запропоновано теоретичні і практичні засади організації та методики аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу у період воєнного стану та повоєнної стабілізації.

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Здобувач самостійно виконав комплексний аналіз наукової літератури, нормативно-правових актів, положень національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку і міжнародних стандартів фінансової звітності, а також статистичних та фінансових даних підприємств агробізнесу, що стосуються аудиту фінансової звітності.

За результатами дослідження сформовано авторське бачення завдань та функцій аудиту фінансової звітності. Здобувачем удосконалено методику проведення інвентаризації активів і зобов'язань аграрних підприємств в умовах воєнного стану, обґрунтовано поетапну модель її проведення після відновлення діяльності на деокупованих територіях чи територіях, де відбувалися активні бойові дії, запропоновано процедури щодо документування пошкоджених та знищених об'єктів, наведено джерела відновлення інформації щодо активів підприємства.

Для системного виокремлення витрат, які виникають внаслідок збройної агресії, запропоновано запровадження спеціалізованих рахунків бухгалтерського обліку. Такі витрати запропоновано класифікувати, як незвичайні з обов'язковим розкриттям їх характеру та сум у примітках до фінансової звітності, що забезпечить підвищення прозорості фінансової інформації, формування релевантної доказової бази для аудиту та посилення інформаційної підтримки антикризового управління підприємством.

Визначено порядок відображення збитків та упущеної вигоди шляхом доповнення позабалансових рахунків 04 «Непередбачені активи й зобов'язання» рахунком 043 «Упущена вигода внаслідок військової агресії» та 07 «Списані активи» рахунком 075 «Завдані збитки внаслідок військової агресії», сформовано пропозиції щодо документування упущеної вигоди, запропоновано кореспонденцію рахунків для відображення відшкодування завданих збитків та упущеної вигоди в залежності від джерел погашення – добровільно винною стороною, шляхом задоволення рішення суду, компенсація державою чи надходження коштів від компенсаційного фонду.

Визначено специфічні бізнес-ризиків, які виникають у аграрного підприємства – воєнний (безпековий), логістичний, фінансовий, інформаційний, екологічний, кадровий та ринковий, сформовано перелік дій аудитора під час отримання розуміння діяльності підприємства; запропоновано процедури оцінки ризиків контролю та властивого ризику, та документальне забезпечення такої оцінки, доповнено форми «Анкета при прийнятті завдання» та «Анкета вивчення клієнта».

Сформовано пропозиції щодо використання даних стандартного аудиторського файлу SAF-T UA як універсальної інформаційної платформи для проведення електронного аудиту та розроблено алгоритм функціонування такого спеціалізованого програмного рішення. Усі етапи інтерпретації отриманих результатів, їх систематизація, формулювання наукових висновків і прикладних рекомендацій здійснено здобувачем самостійно за методичного супроводу наукового керівника. Особистий внесок здобувача у колективних наукових працях чітко визначено й наведено у переліку опублікованих наукових публікацій за темою дисертації.

4. Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів і запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Результати дисертаційного дослідження здобувача є достовірними та науково обґрунтованими, що забезпечено використанням загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження. При дослідженні суті, завдань, функцій аудиту та особливостей його проведення в умовах воєнного стану застосовано системний аналіз та синтез. Під час дослідження процесу аудиту застосовано метод індукції, обґрунтування теоретичних положень при проведенні аудиту у період воєнного стану – дедукції, аналогії та порівняння. З метою інтерпретації результатів дослідження використано монографічний та графічний методи. Перехід від теоретичних питань до практичних висновків здійснено із застосуванням абстрагування. Для узагальнення результатів наукового дослідження та формування висновків використано логічний метод. Сформульовані в дисертації наукові висновки та практичні рекомендації логічно відповідають меті, завданням і структурі дослідження, що засвідчує їх аргументованість, узгодженість і високу практичну значущість для підприємств агробізнесу та суб'єктів аудиторської діяльності.

5. Наукова новизна основних результатів дослідження. Основні напрацювання і результати, що розкривають зміст дисертації та становлять наукову новизну, полягають у наступному:

удосконалено:

– методика й організацію проведення інвентаризації активів і зобов'язань аграрних підприємств в умовах воєнного стану шляхом обґрунтування поетапної моделі її здійснення при відновленні діяльності на деокупованих територіях або в разі релокації, запровадження суцільного методу фіксації та розширення процедур документування пошкоджених і знищених об'єктів, що забезпечує підвищення достовірності облікових даних і формування доказової бази для аудиту воєнних збитків;

– методичні підходи до облікового забезпечення аудиту активів і зобов'язань сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану, які, на відміну від підходів, що існують нині, передбачають системне виокремлення витрат, що виникли внаслідок збройної агресії шляхом запровадження спеціалізованих аналітичних рахунків для відображення витрат, зокрема, зменшення корисності активів, знецінення запасів, списання основних засобів і безнадійної дебіторської заборгованості, а також їх відображення у примітках до фінансової звітності як незвичайних для діяльності підприємства з обов'язковим розкриттям їх характеру та сум. Це забезпечує підвищення прозорості фінансової інформації, формування релевантної доказової бази для аудиту та посилення інформаційної підтримки антикризового управління підприємством;

– обліково-аудиторське забезпечення відображення сільськогосподарськими підприємствами збитків та упущеної вигоди, зумовлених військовими діями, зокрема запропоновано: порядок відображення збитків та упущеної вигоди шляхом доповнення позабалансових рахунків 04 «Непередбачені активи й зобов'язання» рахунком 043 «Упущена

вигода внаслідок військової агресії» та 07 «Списані активи» рахунком 075 «Завдані збитки внаслідок військової агресії»; кореспонденції рахунків для відображення відшкодування завданих збитків та упущеної вигоди в залежності від джерел погашення – добровільно винною стороною, шляхом задоволення рішення суду, компенсація державою чи надходження коштів від компенсаційного фонду; документальне забезпечення (Довідка-розрахунок – при проведенні оцінки упущеної вигоди, Накопичувальна відомість обліку упущеної вигоди – для узагальнення та накопичення інформації про упущену вигоду). Таке обліково-аудиторське забезпечення формує цілісну інформаційно-доказову базу, підвищує прозорість фінансової звітності та означає методичну основу для підтвердження та відшкодування збитків, завданих війною;

– методичні підходи до аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу у період воєнного стану та повоєнної стабілізації. Зокрема, доповнено порядок визначення суттєвості фінансової звітності аграрних підприємств, вказано на аудиторські процедури щодо обґрунтування достовірності облікових оцінок. Для реалізації запропонованих методичних підходів доповнено форми робочих документів аудитора: з перевірки правильності застосування концептуальної основи складання звітності; оцінки облікової політики аграрного підприємства; запити на отримання інформації та робочі документи щодо основних засобів, нематеріальних активів, капітальних інвестицій, запасів, дебіторської заборгованості, доходів та витрат у період воєнного стану. Використання таких робочих документів у практиці аудиту забезпечить стандартизацію підходів до перевірки правильності застосування концептуальної основи фінансової звітності, облікової політики аграрних підприємств, облікових процесів, що створює основу для оцінки впливу змін облікової політики в умовах воєнного стану (зміни методів оцінки активів, амортизації, резервів, забезпечень тощо);

набули подальшого розвитку:

– теоретико-методичні засади аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу шляхом уточнення його завдань з урахуванням воєнних ризиків (оцінки бізнес-ризиків, ризиків шахрайства, дотримання законодавства, ефективності внутрішнього контролю та формування належної доказової бази) та доповнення функціональної моделі аудиту виокремленням оціночної та безпекової функцій, що розширює розуміння аудиту як інституційного інструменту економічної безпеки та зниження інформаційної невизначеності в умовах воєнного стану й імплементації законодавства ЄС;

– організаційні засади аудиту фінансової звітності в умовах воєнної економіки шляхом розроблення ризик-орієнтованої моделі організації аудиту, яка містить удосконалення документування, планування аудиторської діяльності та інструментарію забезпечення її незалежності. Модель передбачає розширення інформаційної бази на етапі прийняття завдання, доповнення змісту особової справи замовника, запровадження плану-графіку ресурсного забезпечення аудиту, застосування листа-запевнення (декларації) для оцінки загроз незалежності та уточнення вимог до листа-угоди й процедур отримання аудиторських доказів у період воєнного стану, що дозволяє систематизацію процедур прийняття завдання, планування і документування аудиту в умовах підвищеної невизначеності;

– оцінка впливу правового режиму воєнного стану на облік та аудит фінансової звітності суб'єктів аграрного бізнесу, що дало змогу удосконалити методичні підходи до проведення аудиту фінансової звітності шляхом систематизації впливу змін податкового та фінансового законодавства на аудиторські процедури, обґрунтування пропозицій щодо коригування податкових різниць у частині списання пошкоджених (знищених) активів і формування резервів сумнівних боргів (очікуваних кредитних збитків) щодо контрагентів із територій активних бойових дій та тимчасово окупованих територій, що забезпечує підвищення достовірності фінансової звітності та обґрунтованості аудиторської думки в умовах воєнної економіки;

– методика оцінки ризиків суттєвого викривлення фінансової звітності в період воєнного стану, зокрема: виокремлено специфічні бізнес-ризиків, які виникають у аграрному підприємстві (воєнний (безпековий), логістичний, фінансовий, інформаційний, екологічний, кадровий та ринковий); сформовано перелік дій аудитора під час отримання розуміння

діяльності підприємства; запропоновано процедури оцінки ризиків контролю та властивого ризику, та документальне забезпечення такої оцінки (доповнені форми «Анкета при прийнятті завдання» та «Анкета вивчення клієнта»). Впровадження запропонованої методики забезпечить підвищення якості і своєчасності ідентифікації ризиків суттєвого викривлення, зменшення аудиторського ризику до прийняттого рівня та формування обґрунтованої аудиторської думки щодо достовірності фінансової звітності;

– організаційно-методичні засади цифрової трансформації аудиту фінансової звітності сільськогосподарських підприємств шляхом адаптації стандартного аудиторського файлу SAF-T UA як універсальної інформаційної платформи для проведення електронного аудиту та розроблення алгоритму функціонування спеціалізованого програмного рішення, що інтегрує процедури оцінки ризиків, визначення суттєвості, формування вибірок і документування аудиторських доказів. Запропонований підхід створює методичну основу для переходу до повноцінного електронного аудиту, підвищує ефективність обробки великих масивів облікових даних та забезпечує стандартизацію аудиторських процедур в умовах воєнної економіки та євроінтеграційних змін.

Зазначені положення свідчать про наукову новизну отриманих результатів і їхній внесок у розвиток теорії та практики аудиту підприємств аграрного бізнесу в Україні.

6. Практична цінність результатів дослідження та їх впровадження. Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у впровадженні запропонованого організаційно-методичного інструментарію аудиту в діяльність аудиторських компаній, громадських об'єднань та сільськогосподарських підприємств. Результати дослідження спрямовані на формування відповідного обліково-аудиторського забезпечення та отримання достатніх та прийнятних доказів при формуванні думки незалежного аудитора.

У практичну діяльність Громадської спілки «Палата аудиторів і бухгалтерів України» впроваджено методику проведення аудиту фінансової звітності сільськогосподарських підприємств (довідка № 20 від 20 листопада 2025 р.).

Приватним сільськогосподарським підприємством «Агрофірма «Журавка» застосовуються в практичній роботі дослідження щодо оцінки завданих збитків країною-агресором та методика їх облікового відображення. В обліковій діяльності зафіксовані та використовуються запропоновані джерела інформації при проведенні інвентаризації на деокупованих територіях та при відновленні обліку (довідка № 117 від 19 грудня 2025 р.).

Філією «Птахофабрика «Авіс» ТОВ «Аграрний холдинг «Авангард» враховано в діяльності результати дослідження щодо відображення в обліку витрат, які виникли внаслідок збройної агресії (довідка № 79 від 16 лютого 2026 р.).

Пропозиції щодо переліку ризиків суттєвого викривлення та їх узагальнення для підприємств аграрного бізнесу, процедури ідентифікації та оцінки таких ризиків під час аудиту застосовуються в практичній аудиторській діяльності ТОВ «Міжнародна аудиторська компанія Де Візу» (довідка № 730/3 від 15 листопада 2025 р.).

Розроблені пропозиції також враховуються у навчальному процесі Національного університету біоресурсів і природокористування України при викладанні дисципліни «Комп'ютерні методи аудиту» (акт впровадження від 19 листопада 2025 р.).

Застосування в практичній діяльності запропонованих автором дисертації результатів дослідження сприятимуть ефективній організації та покращенню процесу проведення незалежного аудиту підприємств аграрного бізнесу в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Отримані в процесі дослідження напрацювання можуть бути використані окремими суб'єктами агробізнесу, суб'єктами аудиторської діяльності, науково-дослідними інститутами, професійними організаціями, закладами вищої освіти.

7. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації. Основні положення виконаного Ю. М. Бурдимом дослідження опубліковано у 13 наукових працях, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 8 тез наукових доповідей.

**Статті у наукових виданнях,
включених до Переліку наукових фахових видань України**

1. Литвиненко С. В., Гуренко Т. О., Дерев'янка С. І., **Бурдим Ю. М.** Інвентаризація активів і зобов'язань як інструмент відновлення обліку в сільськогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану. Економіка і управління бізнесом. 2024. № 1. С. 92–109. *(Литвиненком В. С. визначено необхідність перегляду підходів до проведення інвентаризації в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, доповнено джерела відновлення даних про активи, здійснено фахове рецензування рукопису, узгоджено підсумкові висновки та забезпечено наукове редагування роботи. Гуренко Т. О. проведено аналітичний огляд літературних джерел. Дерев'янка С. І. розглянуто особливості проведення інвентаризації у сільськогосподарських підприємствах. Бурдимом Ю. М. досліджено чинне Положення про проведення інвентаризації та запропоновано його доповнення, визначено етапи інвентаризації, особливості її проведення в умовах воєнного стану, запропоновано документальне оформлення, внесено пропозицію щодо відображення активів нетипових для підприємства на рахунку 026 «Нетипові активи виявлені в ході інвентаризації», визначено доказову функцію інвентаризації та потребу у залученні аудитора до спостереження за її проведенням, сформовано висновки та підготовлено основний текст статті).*

2. Бурдим Ю. М. Наслідки військових дій в обліковому відображенні витрат сільськогосподарських підприємств. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. № 16.

3. Бурдим Ю. М. Відображення в обліку підприємств агробізнесу упущеної вигоди внаслідок військових дій. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2025. № 4 С. 314–320.

4. Литвиненко В. С., **Бурдим Ю. М.** Цифрова трансформація аудиту фінансової звітності підприємств агробізнесу. Облік і фінанси. 2025. № 3 (109). С. 41–50. *(Литвиненком В. С. обґрунтовано необхідність в цифровій трансформації аудиту фінансової звітності, здійснено коригування рукопису та розглянуто формулювання висновків. Бурдимом Ю. М. досліджено типи програмних продуктів, які використовуються аудиторськими фірмами для проведення перевірки, розглянуто причини низького рівня застосування спеціалізованого програмного забезпечення, проаналізовано структуру стандартного аудиторського файлу SAF-T, географію та особливості його впровадження іншими країнами, обґрунтовано використання SAF-T UA, як основи при створенні спеціалізованого програмного рішення для проведення аудиту, запропоновано алгоритм роботи такого програмного рішення, сформульовано висновки, підготовлено основний текст статті).*

5. Бурдим Ю. М. Детермінанти аудиту фінансової звітності підприємств агробізнесу в умовах воєнного стану. Ефективна економіка. 2026. № 1.

Тези наукових доповідей

6. **Бурдим Ю. М.**, Литвиненко В. С. Методичні засади відновлення бухгалтерського обліку аграрного підприємства в умовах воєнного стану. Стратегія інноваційного розвитку аграрних формувань України: аналітико-прогностичний аспект: IV Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 5–6 жовтня 2022 року: тези доповіді. Київ, 2022. С. 43–45. *(Бурдимом Ю. М. визначено порядок дій підприємства при відновленні бухгалтерського обліку аграрного підприємства в умовах воєнного стану. Литвиненком В. С. здійснено загальне коригування, опрацьовано огляд літератури).*

7. **Бурдим Ю. М.**, Литвиненко В. С. Повоєнне відновлення підприємств аграрного бізнесу: роль і місце аудиту в забезпеченні довіри до фінансової звітності. Актуальні проблеми економіки, обліку та фінансів в Україні» (до 125-річчя НУБІП України): III Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Ірпінь, 20 квітня 2023 року: тези доповіді. Ірпінь, 2023. С. 109–111. *(Бурдимом Ю. М. визначено особливості проведення аудиту та його роль у повоєнному відновленні підприємств агробізнесу. Литвиненком В. С. здійснено загальне коригування, опрацьовано огляд літератури).*

8. Бурдим Ю. М. Особливості оподаткування земель на деокупованих територіях. Сучасні тенденції розвитку теорії і практики обліку, контролю, аудиту, аналізу

та оподаткування: Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів, аспірантів та молодих вчених, м. Київ, 10 листопада 2023 року: тези доповіді. Київ, 2023. С. 65–66.

9. Бурдим Ю. М. Особливості обліку активів, що залишилися на тимчасово окупованій території. Економічні дні – 2024: Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів, м. Київ, 10 квітня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 153–154.

10. Бурдим Ю. М. Особливості аудиту фінансової звітності в умовах воєнного стану. Agricultural and Food Economics – 2024: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 19–20 вересня 2024 року: тези доповіді. Київ, 2024. С. 237–238.

11. Бурдим Ю. М. Організація аудиту фінансової звітності аграрних підприємств під час воєнного стану. Економічні дні – 2025: II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів, м. Київ, 10 квітня 2025 року: тези доповіді. Київ, 2025. С. 347–348.

12. Бурдим Ю. М. Ризики при проведенні аудиту в період воєнного стану. Система бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування в умовах сталого розвитку (присвячена 125-річчю з Дня народження Рогаченка Сергія Микитовича): Всеукраїнська науково-практична конференція з бухгалтерського обліку, м. Київ, 16–17 жовтня 2025 року: тези доповіді. Київ – Умань, 2025. С. 147–149.

13. Бурдим Ю. М., Литвиненко В. С. Аудит основних засобів підприємств агробізнесу в умовах воєнного стану. Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем: XIII Міжнародна науково-практична конференція, м. Кропивницький, 3 грудня 2025 року: тези доповіді. Кропивницький, 2025. С. 77–79. *(Бурдимом Ю. М. запропоновано дії, які повинен вжити аудитор при проведенні перевірки. Литвиненком В. С. досліджено вплив війни на облік та аудит основних засобів підприємств агробізнесу, здійснено загальне коригування, опрацьовано огляд літератури).*

8. Апробація основних результатів дослідження. Основні наукові положення, результати та висновки дисертаційного дослідження пройшли апробацію на: IV Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія інноваційного розвитку аграрних формувань України: аналітико-прогностичний аспект» (м. Київ, 2022 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки, обліку та фінансів в Україні» (до 125-річчя НУБІП України) (м. Ірпінь, 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні тенденції розвитку теорії і практики обліку, контролю, аудиту, аналізу та оподаткування» (м. Київ, 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів «Економічні дні – 2024» (м. Київ, 2024 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Agricultural and Food Economics – 2024» (м. Київ, 2024 р.); II Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених та студентів «Економічні дні – 2025» (м. Київ, 2025 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції з бухгалтерського обліку «Система бухгалтерського обліку, аналізу, контролю та оподаткування в умовах сталого розвитку» (присвячена 125-річчю з Дня народження Рогаченка Сергія Микитовича) (м. Київ – м. Умань, 2025 р.); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем» (м. Кропивницький, 2025 р.).

Ухвалили:

Дисертація здобувача ступеня доктора філософії Бурдима Юрія Миколайовича на тему: «Аудит фінансової звітності суб'єктів аграрного бізнесу в Україні» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій вирішено актуальне наукове завдання щодо розроблення теоретичних, методичних та організаційних засад аудиту фінансової звітності підприємств аграрного бізнесу в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення, що забезпечують трансформацію аудиту з інструменту підтвердження звітності у комплексний інституційний механізм управління ризиками та публічної відповідальності в контексті євроінтеграційних процесів, що має істотне значення для галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей здобувача Бурдима Юрія Миколайовича дисертація на тему: «Аудит фінансової звітності суб'єктів аграрного бізнесу в Україні» рекомендується для подання до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Рішення прийнято одногосно.

**Головуюча на засіданні фахового семінару
кафедри обліку та оподаткування
економічного факультету
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук, професор**



Любов ГУЦАЛЕНКО

Експертки:

**Доцент кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук, доцент**



Наталія КУЗИК

**Доцент кафедри обліку та оподаткування
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
кандидат економічних наук, доцент**



Катерина ШЕВЧУК

**Відповідальний за атестацію здобувачів
вищої освіти ступеня доктора філософії**



Сергій БОЯРЧУК